

‘Ik voel
me
schuldig
dat ik
voor
Poetin
werkte’

NAAM Marina Litvinovitsj (1974) BEGON als 22-jarige te werken in het Kremlin, maakte vanaf 2000 president Poetin wegwijs op internet STOPTE in 2003 omdat ze hem ging beschouwen als kille bureaucraat die niets gaf om de Russische bevolking ADVISEERDE iedere oppositiepoliticus van betekenis, onder wie oud-wereldkampioen schaken Garry Kasparov WERD in elkaar geslagen omdat ze het opnam voor de slachtoffers van het gijzelingsdrama in Beslan IS NU de belangrijkste internetjournaliste van Rusland VERWACHT dat Russen over twee jaar meer democratische rechten gaan opeisen

Moskou – Nog voordat Marina Litvinovitsj (36) gaat zitten in de koffiebar in het centrum van Moskou, zet ze haar laptop op tafel. Net als de meeste andere bezoekers hier maakt ze gretig gebruik van de gratis wifi. 'Dit is mijn "kantoor"', zegt Litvinovitsj. 'Waarom zou ik huur betalen voor een ruimte, als ik hier kan werken? Ik woon hier met mijn twee zoontjes vlakbij.'

Litvinovitsj is een spin in het Russische internetweb. Bijna iedere minuut van de dag is ze online om de Russische machthebbers te bestoken vanaf haar digitale zeepkist. 'Ik heb al tien jaar een blog, met gemiddeld zevenduizend lezers per dag. Als er spraakmakende zaken spelen, loopt dat op tot veertigduizend', zegt ze. 'Ik schrijf vooral over politiek-maatschappelijke ontwikkelingen, zoals corruptie. Op dat gebied is mijn weblog één van de meest gelezen blogs in heel Rusland.'

Omdat de belangrijkste media onder controle van de Russische overheid staan, is het aantal Russische blogs de laatste jaren explosief toegenomen. Daarop inspeland richtte Litvinovitsj ruim een jaar geleden de website www.besttoday.ru op. 'Dagelijks selecteer ik samen met drie andere journalisten de beste bijdragen over actuele ontwikkelingen die op Russische weblogs verschijnen. Daar zit veel interessante en onafhankelijke informatie tussen, bijvoorbeeld van ooggetuigen of deskundigen.'

Internet mag haar de vrijheid geven informatie te verspreiden, zonder gevaar is dat niet. Dat ontdekte Litvinovitsj begin 2006, nadat ze een site had opgezet over het gijzelingsdrama in Beslan. In het najaar van 2004

gijzelden Kaukasische terroristen in het Noord-Ossetische Beslan meer dan elfhonderd kinderen en volwassenen in een school. Bij de bevrijdingsactie door Russische veiligheidstroepen vielen meer dan driehonderd doden, onder wie bijna tweehonderd kinderen.

'In 2005 verbleef ik een paar maanden in Beslan. Ik bezocht slachtoffers en hun nabestaanden, wat me erg aangreep. Het is zwaar een kinderbedje te zien, waarop een foto staat van het omgekomen kind. Een aantal gedode kinderen was vier jaar oud, even oud als mijn zoontje destijds.'

'Met vijf anderen onderzocht ik wat er precies was misgegaan bij de bevrijdingsactie. Daarvoor maakte ik de website "De Waarheid over Beslan". Als je vraagt wie schuldig was aan de dood van de 330 slachtoffers,

zou ik zeggen dat de terroristen er ongeveer dertig doodden, terwijl de rest omkwam door het geweld van de Russische veiligheidstroepen.'

Niet lang na het lanceren van de Beslan-site vielen twee jongemannen Litvinovitsj aan op straat. 'Ze sloegen me in elkaar en ik raakte buiten

bewustzijn. Daarna wachtten ze tot ik bijkwam. Ik was in de war, mijn hele gezicht zat onder het bloed, en ik vroeg: "Wat is er gebeurd?" Ze antwoordden: "Pas op, Marina!" Daarna renden ze weg.' De aanval is nooit opgehelderd, maar volgens goed geïnformeerde kennissen van Litvinovitsj had het met haar inzet voor de Beslan-slachtoffers te maken.

Ook een artikel in het Russische strafrecht vormt een gevaar voor Litvinovitsj' internetactiviteiten. Dit artikel over extremistische uitingen geeft justitie grote vrijheid om op te treden tegen wie zij wil. 'Onafhankelijke journalisten, bloggers, mensenrechtenactivisten en andere critici van de machthebbers riskeren arrestatie.'

Bij Litvinovitsj zelf is het nog nooit zo ver gekomen. Wel blijft ze de grenzen opzoeken. Zo begon Litvinovitsj dit voorjaar met de spraakmakende site election2012.ru. Met het oog op de presidentsverkiezingen volgend jaar documenteert de site de corruptie en het machtsmisbruik aan de Russische politieke top. De site toont hoe Rusland het laatste decennium is veranderd in de BV Poetin, die wordt gerund door de toppolitici en hun familieleden.

Tegen die achtergrond is het moeilijk je voor te stellen dat Litvinovitsj als twintiger het Kremlin in en uit rende om de toenmalige

presidenten Jeltsin en Poetin te adviseren over hun PR-strategie. Van 1996 tot 2003 zat Litvinovitsj in het team van Kremlin-adviseur Gleb Plavlovski. 'Toen ik daar begon, stond internet in de kinderschoenen. Ik moest Poetin als beginnend president in 2000 wegwijs maken op internet. Met enkele anderen bedacht ik voor hem een internetconferentie, zodat hij kon communiceren met de kiezers. Maar Poetin had weinig met internet. Medvedev maakt er wel al lang gebruik van, ook privé.' Nadat Jeltsin eind jaren negentig Poetin had aangewezen als opvolger, zette Litvinovitsj zich vol enthousiasme voor hem in. 'Toen ik voor Jeltsin begon te werken, was hij al erg ziek. Alles stagneerde. Daardoor was ik enthousiast over Poetin. Het was bekend dat hij voor de KGB had gewerkt, maar hij was jong en energiek. Hij werkte nog met het

Als twintiger hielp ze Poetin met zijn internetstrategie, maar inmiddels werkt Marina Litvinovitsj als internetjournaliste. Ze bericht over controversiële onderwerpen, als corruptie, machtsmisbruik en de dubieuze rol van Russische veiligheidstroepen bij het gijzelingsdrama in Beslan. Dat is niet zonder gevaar. 'Twee jongemannen sloegen me in elkaar en ik raakte buiten bewustzijn.'

TEKST: HELGA SALEMON

FOTOGRAFIE: YURI KOZYREV/NOOR

Marina Litvinovitsj: 'Medvedev is een besluiteloze en zwakke man'

hervormingsgezinde team van Jeltsin.' Haar vertrouwen in Poetin liep echter een deuk op door zijn kille optreden tijdens de ramp met de atoomonderzeeër Koersk in augustus 2000. Litvinovitsj adviseerde de kersverse president de slachtoffers en nabestaanden te bezoeken en zijn medeleven te tonen, maar Poetin liet het bij één kort bezoek aan

'Het gros van de Russen tracht slechts te overleven en neemt de corruptie op de koop toe'

de familieleden van de verdronken bemanningsleden. Vanwege dit gebrek aan medeleven van Poetin met de Russische bevolking nam Litvinovitsj in 2003 ontslag.

Na haar vertrek uit het Kremlin stond ze belangrijke oppositiepolitici bij met advies over hun PR-strategie. Dat begon met Anatoli Tsjoebaj, de man die onder Jeltsin het Sovjet-bedrijfsleven privatiseerde en die het vanaf 2000 tevergeefs trachtte op te nemen tegen de nieuwe president Poetin. In oktober 2003 maakte Litvinovitsj de arrestatie mee van Michail Chodorkovski, hoofd van het olieconcern Joekos en destijds de rijkste man van Rusland. Ze reisde met hem door Rusland, omdat de zakentoon politieke ambities kreeg en zijn imago wilde verbeteren. In 2006 was Litvinovitsj medeoprichter van 'Een Ander Rusland', een coalitie van verschillende maatschappelijke bewegingen, die in 2008 uiteenviel. Met deze organisatie organiseerde ze regelmatig demonstraties tegen het regeringsbeleid. Ook werkte ze voor voormalig schaakkampioen en oppositiepoliticus Garry Kasparov.

Uiteindelijk, in 2009, zag Litvinovitsj weinig ruimte meer voor oppositiepartijen en ging ze werken als zelfstandig internetjournaliste. 'Politieke oppositie voeren is nu zinloos: de autoriteiten weigeren de registratie van elke nieuwe partij. Op internet kun je meer bereiken en ben je vrij om te doen wat je wilt.'

Haar prestigieuze werk voor politieke grootheden weerhield Litvinovitsj niet van de keuze voor een bescheiden bestaan als zelfstandige. 'Ik ben heel principieel: als ik het niet met mensen eens ben, vertrek ik. Ik blijf nooit voor het geld of mijn carrière.' Om aan geld te komen schrijft ze soms voor papieren media en geeft ze les in internetjournalistiek aan een Moskouse universiteit.

Hoewel het Kremlin de oppositie bij voorbaat monddood maakt, kunnen de presidentsverkiezingen nog spannend worden, zegt Litvinovitsj. Omdat hij de wettelijke twee ambtstermijnen erop had zitten, koos Poetin in 2008 zijn trouwe volgeling Medvedev als opvolger. Deze wordt algemeen gezien als een marionet van Poetin. Nu de presidentsverkiezingen naderen, groeit de tweespalt binnen het tandem Poetin-

Medvedev, meent Litvinovitsj. 'Op dit moment is er al geen sprake meer van wat voor tandem dan ook. De verhouding tussen de twee is moeizaam, wat tot onverwachte gebeurtenissen kan leiden. De kans dat Medvedev stevig actie onderneemt tegen Poetin is klein: Medvedev is een besluiteloze en zwakke man. Maar het gaat bij deze strijd niet alleen om Poetin en Medvedev, het gaat ook om de machtige groepen, die hen steunen omdat ze hun positie danken aan één van beiden. Als die strijd losbarst, zal dat waarschijnlijk dit najaar gebeuren.'

Litvinovitsj heeft geen vertrouwen in de moderniseringsplannen van president Medvedev. Rusland verkeert volgens haar nog altijd in een overgangsfase die zeker tien jaar zal voortduren. 'Ik denk dat Rusland langzaam aan het instorten is. Dat heeft vele oorzaken. Allereerst krimpt de bevolking, door toegenomen emigratie en doordat het buitensporige alcoholisme leidt tot een lager geboortecijfer en meer sterfte. Daarnaast produceren we nauwelijks iets van betekenis, we winnen vooral olie en gas. Verder heeft iedere regio zijn eigen machtsclan. Als het in Moskou onrustig wordt en het Kremlin de politieke regie verliest, is het goed denkbaar dat de lokale machthebbers hun regio onafhankelijk verklaren.'

De 143 miljoen Russen spelen volgens Litvinovitsj geen rol van betekenis bij de komende verkiezingen. 'Het gros van de Russen probeert vooral te overleven en neemt de corruptie op de koop toe. Soms is die

corruptie zelfs handig. Zo kun je bijvoorbeeld je dienstplicht afkopen of door smeergeld toegelaten worden tot een studie.'

Uit opinieonderzoek blijkt wel dat Russen kritischer worden. Litvinovitsj denkt zelfs dat er een omslag op komst is. 'Ik verwacht dat de Russen in 2013, 2014 veranderingen gaan eisen. Op dit moment geven mensen in Rusland de machthebbers van alles de schuld. Maar minstens zo belangrijk is dat de mensen zelf klaar moeten zijn voor veranderingen.'

De groeiende rol van internet draagt volgens haar bij aan deze mentaliteitsomslag. 'Uit onderzoek komt naar voren dat 20 procent van de bevolking meent dat je via internet aandacht kunt trekken voor je problemen. Bijvoorbeeld door in een filmpje op YouTube je klachten over de overheid te uiten. Belangrijk is ook dat de machthebbers de laatste drie jaar aandachtiger volgen wat bloggers schrijven. Ik heb het in dit verband over de "blog-golf", waarmee ik doel op de informatiegolf die ontstaat als een grote groep bloggers hetzelfde onderwerp oppakt. Als dat gebeurt, zie je dat het Kremlin daarop reageert.' Zo ontstond er de laatste jaren bijvoorbeeld ophef op internet toen duidelijk werd dat de onderzoeken naar de moord op mensenrechtenactiviste Natalja Estemirova (2009) en naar de mysterieuze dood in de gevangenis van advocaat Sergej Magnitski (2009) in de doofpot dreigden te verdwijnen.

Dat Litvinovitsj werkt als eenvoudig internetjournaliste vanuit een Moskous café, na eerst een goed betaalde baan te hebben gehad in dienst van het Kremlin, vindt zijzelf een logische ontwikkeling. 'Schuldgevoel speelt een rol, omdat ik voor Poetin heb gewerkt en er daarom medeplichtig aan ben dat hij aan de macht is gekomen. Bovendien doet onrechtvaardigheid mij pijn. Dan wil ik mensen helpen.'

Het blog van Marina Litvinovitsj is te vinden op: <http://abstract2001.livejournal.com>. Haar site 'De Waarheid over Beslan' (ook vertaald in het Engels) staat op: www.pravdabeslana.ru.

Reageren? wordtvervolgd@amnesty.nl